

Αξιοποιώντας διδακτικά τα παραμύθια:

Το Ασχημόπαπο

του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν

Οδηγίες για τον/την εκπαιδευτικό

Εύα Βοσκάκη – Ελευθερία Καματερού – Κατερίνα Μαραγκουδάκη

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
UNIVERSITY OF CRETE

Universidad de Oviedo
Universidá d'Uviéu
University of Oviedo

Gitecn@
tecnología y aprendizaje

Παραπομπή: Βοσκάκη, Ε., Καματερού, Ε. & Μαραγκουδάκη, Κ. (2026). *Αξιοποιώντας διδακτικά τα παραμύθια: Το Ασχημόπαπο του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν* [Διδακτικό υλικό]. Joint Education Lab Project, INGENIUM European University.

Το Ασχημόπαπο του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν

1. Γενικές πληροφορίες

Κειμενικό είδος προς διδακτική αξιοποίηση: Κλασικό παραμύθι

Προτεινόμενες τάξεις: Γ'–Δ' Δημοτικού

Ενδεικτικές διδακτικές ώρες: 6-8 ώρες, ανάλογα με τον διαθέσιμο διδακτικό χρόνο και τις ανάγκες της τάξης

2. Μεθοδολογία διαμόρφωσης των διδακτικών προτάσεων

Οι παρούσες διδακτικές προτάσεις βασίζονται στο παιδαγωγικό μοντέλο των Πολυγραμματισμών (Cope & Kalantzis, 2009; 2015; Kalantzis & Cope, 2013), το οποίο δίνει έμφαση στην καλλιέργεια και ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού των μαθητών/τριών ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν και να αμφισβητούν κοινωνικές ανισότητες και πολιτισμικές προκαταλήψεις. Επιπλέον, επικεντρώνεται στον "σχεδιασμό της μάθησης", έναν όρο που περιγράφει τη διαδικασία μέσα από την οποία οι μαθητές/τριες και οι εκπαιδευτικοί αναδημιουργούν τη γνώση, προσαρμόζοντάς τη στις προσωπικές τους ανάγκες, τις πολιτισμικές τους εμπειρίες και τα κοινωνικά τους πλαίσια.

Πιο συγκεκριμένα, η διδακτική πράξη προτείνουμε να περιλαμβάνει (Kalantzis & Cope, 2013; Cope & Kalantzis, 2015):

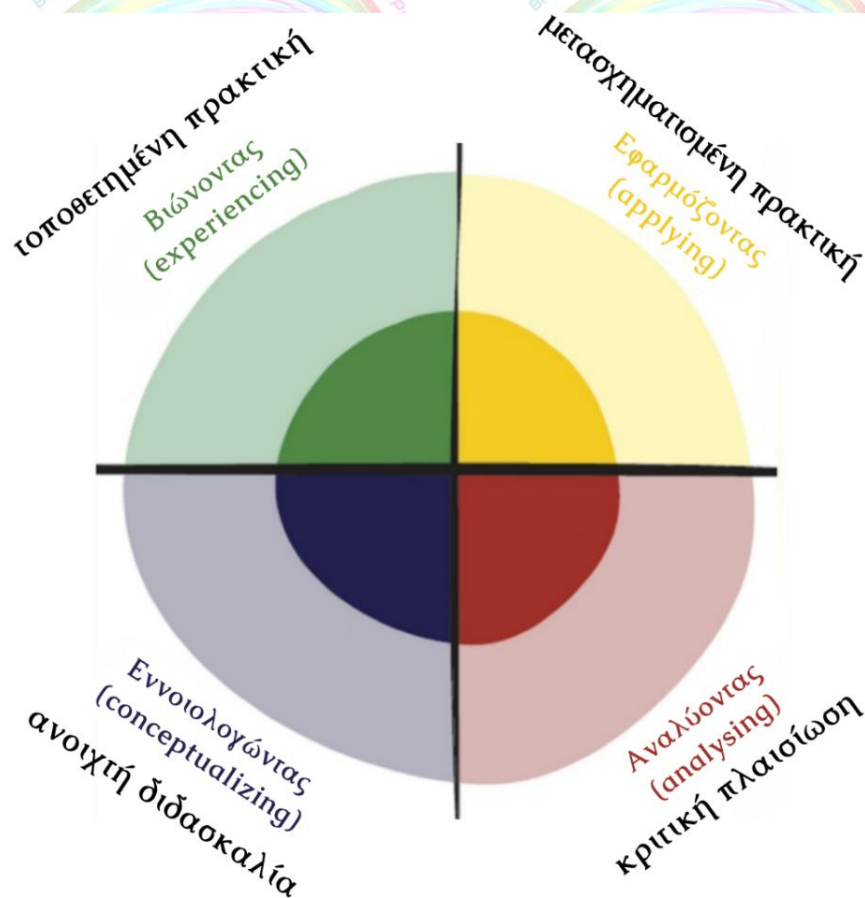
- **Πολυτροπικότητα:** Η αναγνώριση από πλευράς των μαθητών/τριών ότι οι πληροφορίες και τα νοήματα μπορούν να μεταδοθούν μέσω πολλαπλών μέσων, όπως κείμενα, εικόνες, ήχους, κινήσεις κ.λπ.. Οι μαθητές/τριες μαθαίνουν όχι μόνο να διαβάζουν ή να γράφουν, αλλά και να κατανοούν και να δημιουργούν νοήματα μέσα από διάφορους τρόπους έκφρασης.
- **Πολυπολιτισμικότητα:** Ο/Η εκπαιδευτικός οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες, εμπειρίες και τρόπους σκέψης των μαθητών/τριών, βοηθώντας τους/τες ταυτόχρονα να κατανοήσουν την πολιτισμική ποικιλομορφία που υπάρχει γύρω τους.
- **Σχεδιασμό της μάθησης:** Οι μαθητές/τριες γίνονται ενεργοί/ές συν-δημιουργοί της γνώσης: δεν είναι απλοί αποδέκτες πληροφορίας, αλλά αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο στην κατασκευή νοημάτων, δημιουργώντας δικές τους ιστορίες ή ψηφιακά έργα εμπνευσμένα από το εκάστοτε κειμενικό είδος, αναπτύσσοντας δεξιότητες δημιουργικότητας και επίλυσης προβλημάτων.

Κατά συνέπεια, με γνώμονα τα παραπάνω, το μοντέλο των Πολυγραμματισμών χωρίζει την μάθηση σε τέσσερις δυναμικές φάσεις¹ (Cope & Kalantzis, 2009; 2015; Kalantzis & Cope, 2013):

- ι. την φάση **Βιώνοντας**, κατά την οποία ο/η εκπαιδευτικός επιχειρεί την βιωματική εξοικείωση των μαθητών/τριών με την υπό μελέτη θεματική αντλώντας κείμενα που προέρχονται από τις καθημερινές εμπειρίες, την κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητά τους και άπτονται στα ενδιαφέροντά τους.

¹ Οι όροι Βιώνοντας, Εννοιολογώντας, Αναλύοντας και Εφαρμόζοντας έχουν αντικαταστήσει τους προγενέστερους Τοποθετημένη πρακτική, Ανοιχτή διδασκαλία, Κριτική πλαίσωση και Μετασχηματισμένη πρακτική (Kalantzis et al., 2019: 98-99).

- ii. την φάση **Εννοιολογώντας**, κατά την οποία ο/η εκπαιδευτικός, χωρίς να χρησιμοποιεί περίπλοκη και δυσνόητη ορολογία, επεξεργάζεται και εννοιολογεί με τους/τις μαθητές/τριες όρους και μηχανισμούς που συμβάλλουν στην κατανόηση, στην οργάνωση και στην δημιουργία ενός κειμένου. Επίσης, προχωρούν στη σύνδεση εννοιών και στην ανάπτυξη θεωριών, προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα τις σχέσεις και τις έννοιες που σχετίζονται με το αντικείμενο της μελέτης τους.
- iii. την φάση **Αναλύοντας**, κατά την οποία εκπαιδευτικός και μαθητές/τριες αναλύουν στάσεις, αξιολογήσεις και συνδέσεις που υπάρχουν σε διάφορες καταστάσεις, εστιάζοντας στις σχέσεις αίτιου-αποτελέσματος. Εξετάζουν τις δομές και τις λειτουργίες αυτών των σχέσεων, προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα πώς οι αιτίες οδηγούν σε συγκεκριμένα αποτελέσματα. Αναλύουν και αξιολογούν τις προσωπικές τους απόψεις, τα συμφέροντα και τα κίνητρά τους, καθώς και αυτά των άλλων, προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα τις διαφορετικές προοπτικές και να ενισχύσουν την κριτική τους σκέψη και τέλος,
- iv. την φάση **Εφαρμόζοντας**, κατά την οποία οι μαθητές/τριες αξιοποιούν/εφαρμόζουν τη νέα γνώση σε πραγματικές καθημερινές συνθήκες, προκειμένου να διαπιστώσουν εάν αυτές λειτουργούν με προβλέψιμο τρόπο. Δημιουργούν κείμενα και τα εντάσσουν σε νέο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο αξιοποιώντας τις νέες γνώσεις που απέκτησαν καθόλη τη διαδικασία.

Η σχηματική απεικόνιση του μοντέλου των Πολυγραμματισμών (Cope & Kalantzis 2009; 2015)

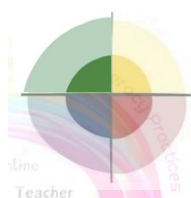
3. Διδακτικοί στόχοι:

Με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων, οι μαθητές/τριες αναμένεται:

- να γνωρίσουν τις έννοιες της αφομοίωσης και της συμπερίληψης,
- να κατανοήσουν καλύτερα τις έννοιες του ρατσισμού, του στερεοτύπου και της προκατάληψης,
- να αναγνωρίζουν ρατσιστικές συμπεριφορές στην καθημερινότητά τους, στο σχολείο και στην κοινωνία γενικότερα,
- να προβληματιστούν σχετικά με τις επιπτώσεις που έχουν τέτοιες συμπεριφορές στους δέκτες και στο περιβάλλον τους,
- να σχηματίσουν στάση απόρριψης και αντίδρασης απέναντι σε ρατσιστικές συμπεριφορές,
- να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής ανάγνωσης και ερμηνείας του λογοτεχνικού κειμένου.

4. Εφαρμογή του μοντέλου των Πολυγραμματισμών

[≈ 1-2 διδακτικές ώρες]

Βιώνοντας

Ο/Η εκπαιδευτικός επιλέγει κείμενα τα οποία είναι κατάλληλα για την ηλικία των μαθητών/τριών, προέρχονται από την καθημερινότητά τους, ώστε να τους είναι κατανοητά ως προς το νόημα και το περιεχόμενο και, συνεπώς, να προσελκύουν το ενδιαφέρον τους (π.χ. παιδικά τραγούδια, παιδικά παραμύθια, παιδικά βιβλία, ταινίες κινουμένων σχεδίων, κόμικς κ.λπ.).

Η **δραστηριότητα 1** αποσκοπεί στην ενεργοποίηση των πρότερων γνώσεων και των προσωπικών εμπειριών των μαθητών/τριών σχετικά με τα παιδικά παραμύθια. Από την προηγούμενη μέρα, ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει να ενημερώσει τους/τις μαθητές/τριες ότι θα χρειαστεί να αναζητήσουν στη βιβλιοθήκη του σπιτιού τους δύο αγαπημένα τους παιδικά παραμύθια και να τα φέρουν στην τάξη για να τα παρουσιάσουν.

Κατά την παρουσίαση, δίνεται χρόνος σε κάθε μαθητή/τρια να παρουσιάσει τα βιβλία του/της, αναφέροντας τον τίτλο, την υπόθεση και τους λόγους για τους οποίους τα επέλεξε. Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τη συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών, υποβάλλοντας ερωτήσεις υπό την μορφή παιχνιδιού: κρατά στο χέρι του/της ένα μπαλάκι και μόλις διατυπώσει την πρώτη ερώτηση, πετά το μπαλάκι στον/στην πρώτο/η μαθητή/τρια. Μόλις εκείνος/η ολοκληρώσει, πετά το μπαλάκι πίσω στον/στην εκπαιδευτικό, ο/η οποίος/α συνεχίζει πετώντας το μπαλάκι στον/στην δεύτερο/η μαθητή/τρια μόλις ολοκληρώσει την ερώτηση. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται έως ότου όλα τα παιδιά συμμετάσχουν στο παιχνίδι και εκφράσουν την άποψή τους. Ενδεικτικές ερωτήσεις για τον/την εκπαιδευτικό:

- Τι σας άρεσε περισσότερο σε αυτό το παραμύθι;
- Με ποιον ήρωα/ποια ηρωίδα ταυτιστήκατε περισσότερο;
- Ποιο μήνυμα πιστεύετε ότι μεταδίδει η ιστορία;
- Υπάρχει κάποια σκηνή που θυμάστε περισσότερο από τις υπόλοιπες; Για ποιο λόγο;

Μέσω της δραστηριότητας αυτής, δεν επιδιώκεται η αξιολόγηση των μαθητών/τριών αλλά η δημιουργία ενός ασφαλούς μαθησιακού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο όλοι/ες μπορούν να μοιραστούν τις προσωπικές τους αναγνωστικές εμπειρίες.

[Πριν την υλοποίηση της δεύτερης δραστηριότητας αυτού του σταδίου, ο/η εκπαιδευτικός προχωρά στην ανάγνωση του παραμυθιού «Το Ασχημόπαπο»].

Αφού ολοκληρωθεί η ανάγνωση και η αρχική συζήτηση του παραμυθιού, στην **δραστηριότητα 2** ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους/τις μαθητές/τριες να αναστοχαστούν πάνω στην ιστορία και να εντοπίσουν σκηνές που τους θύμισαν προσωπικές εμπειρίες ή καταστάσεις που έχουν βιώσει οι ίδιοι/ες ή έχουν παρατηρήσει στο περιβάλλον τους. Διευκρινίζεται ότι σκοπός της δραστηριότητας δεν είναι η εικονογράφηση του παραμυθιού αλλά η σύνδεση του λογοτεχνικού κειμένου με τα προσωπικά βιώματα των μαθητών/τριών. Συνεπώς, οι μαθητές/τριες μπορούν να επιλέξουν να ζωγραφίσουν οποιαδήποτε σκηνή του παραμυθιού, εφόσον θεωρούν ότι αυτή σχετίζεται με τις εμπειρίες τους ή τα συναισθήματά τους.

Πριν ξεκινήσει η ζωγραφική, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να συζητήσει με τους/τις μαθητές/τριες τον συμβολισμό των χρωμάτων και τον τρόπο με τον οποίο αυτά μπορούν να αποδώσουν διαφορετικά συναισθήματα. Οι μαθητές/τριες ενθαρρύνονται να επιλέξουν τα χρώματα που θεωρούν ότι εκφράζουν καλύτερα τα συναισθήματα που τους προκαλεί η ανάμνηση ή η εμπειρία που επέλεξαν να αποτυπώσουν.

Μετά την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, κάθε μαθητής/τρια παρουσιάζει σύντομα τη ζωγραφιά του στην ολομέλεια, εξηγώντας:

- ποια σκηνή του παραμυθιού αποτέλεσε την αφορμή για τη δημιουργία της,
- ποια προσωπική εμπειρία ή ανάμνηση συνδέεται με αυτή,
- γιατί επέλεξε τα συγκεκριμένα χρώματα και τι συμβολίζουν.

Ο/Η εκπαιδευτικός συντονίζει τη συζήτηση με διακριτικότητα, ενθαρρύνοντας τον σεβασμό στις προσωπικές εμπειρίες των μαθητών/τριών και αποφεύγοντας να πιέσει κάποιο παιδί να μοιραστεί προσωπικά βιώματα που δεν επιθυμεί να αποκαλύψει.

Στο τέλος της δραστηριότητας, όλες οι ζωγραφιές τοποθετούνται σε ένα μεγάλο χαρτόνι ή σε χαρτί του μέτρου, δημιουργώντας τον «Τοίχο των Αναμνήσεων». Η συλλογική αυτή σύνθεση λειτουργεί ως αφετηρία για έναν σύντομο αναστοχασμό σχετικά με το πώς το ίδιο λογοτεχνικό κείμενο μπορεί να προκαλεί διαφορετικές σκέψεις, συναισθήματα και αναμνήσεις σε κάθε αναγνώστη, αναδεικνύοντας τη σύνδεση της λογοτεχνίας με τις προσωπικές εμπειρίες και την καθημερινή ζωή των μαθητών/τριών.

[≈ 1 διδακτική ώρα]

Εννοιολογώντας

Στο στάδιο αυτό οι μαθητές/τριες καλούνται να οικοδομήσουν σταδιακά τις βασικές έννοιες που σχετίζονται με το παραμύθι και συνακόλουθα με το φαινόμενο του ρατσισμού.

Στις **δραστηριότητες 3-7**, οι μαθητές/τριες διαβάζουν ξανά προσεκτικά τα αποσπάσματα που τους δίνονται, είτε ατομικά είτε ανά ζεύγη, έχοντας ως στόχο να προσδιορίσουν κατάλληλα τις έννοιες που προκύπτουν μέσα από την αφήγηση. Δεν αναζητούν μόνο συγκεκριμένες λέξεις αλλά και περιστατικά ή συμπεριφορές που εκφράζουν τις έννοιες αυτές.

Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τους/τις μαθητές/τριες να υπογραμμίσουν ή να σημειώσουν λέξεις, εκφράσεις ή προτάσεις που τα οδηγούν στην διατύπωση εννοιών που ανήκουν στην γενικότερη θεματική του ρατσισμού. Παράλληλα, ενθαρρύνει τα παιδιά να αιτιολογούν κάθε επιλογή τους, εξηγώντας ποιο σημείο του κειμένου τα οδήγησε στο συγκεκριμένο συμπέρασμα. Ακολουθεί συζήτηση στην ολομέλεια, όπου κάθε άτομο/ομάδα παρουσιάζει τα ευρήματά του/της.

Στην **δραστηριότητα 8**, ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει την τάξη σε μικρές ομάδες των τεσσάρων ή πέντε ατόμων και μοιράζει σε κάθε ομάδα μια κόλλα Α4 στην οποία οι μαθητές/τριες θα γράψουν τις λέξεις που επιθυμούν προκειμένου να δημιουργήσουν ένα «Αντιρατσιστικό Λεξικό».

Αρχικά ζητείται από τους/τις μαθητές/τριες να συμβουλευτούν το λεξικό που τους δίνεται ως παράδειγμα προκειμένου να κατανοήσουν πώς να φτιάξουν το δικό τους. Έπειτα καλούνται να εντοπίσουν λέξεις που θεωρούν ότι συνδέονται με την ιστορία του Ασχημόπαπου και με τις εμπειρίες του ήρωα. Οι ομάδες καταγράφουν αυθόρμητα έννοιες, όπως διαφορετικότητα, αποδοχή, σεβασμός, διαφορετικότητα, ισότητα, αποκλεισμός, προκατάληψη, στερεότυπο, ρατσισμός, συμπερίληψη, ενσυναίσθηση, δικαιοσύνη κ.ά. Στη συνέχεια κάθε ομάδα επιλέγει ορισμένες έννοιες και επιχειρεί να διατυπώσει έναν σύντομο ορισμό με δικά της λόγια. Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/τριες να χρησιμοποιούν, όπου είναι εφικτό, παραδείγματα από το παραμύθι, ώστε οι έννοιες να συνδέονται με συγκεκριμένα αποσπάσματα προκειμένου να γίνονται πλήρως κατανοητές από τους/τις αναγνώστες/τριες του λεξικού τους.

Εφόσον οι μαθητές/τριες δυσκολευτούν να ορίσουν κάποια έννοια, ο/η εκπαιδευτικός τους/τις καθοδηγεί στην αναζήτηση πληροφοριών από αξιόπιστες πηγές (όπως ο ΟΗΕ ή η UNICEF), ώστε να διαμορφώσουν πιο ολοκληρωμένους ορισμούς.

Μετά την ολοκλήρωση, κάθε ομάδα παρουσιάζει το λεξικό της στην ολομέλεια. Ακολουθεί συζήτηση κατά την οποία συγκρίνονται οι διαφορετικοί ορισμοί, επισημαίνονται κοινά στοιχεία και διαμορφώνεται από κοινού ένα «Αντιρατσιστικό Λεξικό της τάξης», το οποίο μπορεί να παραμείνει αναρτημένο στην αίθουσα και να εμπλουτίζεται καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει να διευκρινίζονται τυχόν παρανοήσεις σχετικά με τις έννοιες και να ενισχύει τη χρήση επιστημονικά ορθής ορολογίας, χωρίς όμως να περιορίζει την αυτενέργεια των μαθητών/τριών.

Προκειμένου οι μαθητές/τριες να εισαχθούν σταδιακά στο στάδιο της ανάλυσης, ιδιαίτερα χρήσιμη θα ήταν η αξιοποίηση ορισμένων ερωτημάτων, όπως:

- Ποια συμπεριφορά των ηρώων δείχνει προκατάληψη;
- Πότε το Ασχημόπαπο περιθωριοποιείται;
- Υπάρχει κάποιο σημείο όπου φαίνεται η αποδοχή ή η συμπερίληψη;

- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμπεριφορά των υπόλοιπων ζώων απέναντι στον πρωταγωνιστή;

Έτσι, στο τέλος της δραστηριότητας, οι μαθητές/τριες συνειδητοποιούν ότι οι έννοιες που κατέγραψαν στο λεξικό δεν αποτελούν απλώς θεωρητικούς ορισμούς αλλά εμφανίζονται, ρητά ή υπόρρητα, μέσα στο λογοτεχνικό κείμενο. Με αυτόν τον τρόπο προετοιμάζεται το έδαφος για το επόμενο στάδιο του μοντέλου των Πολυγραμματισμών, όπου οι μαθητές/τριες θα αναλύσουν κριτικά τα νοήματα του παραμυθιού.

Αναλύοντας

Στο στάδιο της ανάλυσης, οι μαθητές/τριες καλούνται να εξετάσουν το λογοτεχνικό κείμενο με κριτικό τρόπο και να ερμηνεύσουν τις συμπεριφορές των ηρώων. Παρατηρούν την οργάνωση του κειμένου και διερευνούν πώς συνδέονται μεταξύ τους τα επιμέρους στοιχεία του και ποιον ρόλο επιτελεί το καθένα στη διαμόρφωση του συνολικού νοήματος. Εξετάζουν τις απόψεις και τις στάσεις που προβάλλονται, αναζητούν τα κίνητρα πίσω από αυτές και προβληματίζονται σχετικά με τα μηνύματα, τις αξίες και τις ιδεολογίες που μεταφέρει το κείμενο, καθώς και με το ποια συμφέροντα ή σκοπούς μπορεί να εξυπηρετεί. Ο/Η εκπαιδευτικός χωρίζει τους/τις μαθητές/τριες σε μικρές ομάδες και τους καλεί να επιστρέψουν στο παραμύθι, έχοντας ως στόχο να μελετήσουν τους χαρακτήρες και τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους.

Στην **δραστηριότητα 9**, τα παιδιά εντοπίζουν τους βασικούς ήρωες του παραμυθιού και καταγράφουν τα χαρακτηριστικά τους, τις πράξεις τους και τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται απέναντι στο παπάκι. Στη συνέχεια συζητούν για τα συναισθήματα που πιθανόν βιώνει ο πρωταγωνιστής σε κάθε στάδιο της ιστορίας, αλλά και για τα κίνητρα που μπορεί να οδηγούν τις συμπεριφορές των υπόλοιπων χαρακτήρων. Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/τριες να στηρίζουν τις απόψεις τους σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου, αναφέροντας παραδείγματα ή αποσπάσματα που δικαιολογούν τα συμπεράσματά τους.

Στην **δραστηριότητα 10**, οι μαθητές/τριες διατηρούν τις ομάδες τους και καλούνται να δημιουργήσουν ζωγραφιές σε σχέση με το πώς πιστεύουν ότι θα ήταν ο ήρωας του παραμυθιού εάν τα υπόλοιπα ζώα τον αποδέχονταν. Αφού ολοκληρωθούν οι ζωγραφιές, κάθε ομάδα παρουσιάζει το έργο της στην ολομέλεια. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αναρτήσει τις δημιουργίες στην τάξη, δημιουργώντας μια μικρή έκθεση με θέμα τη διαφορετικότητα και τη συμπερίληψη.

Στο τέλος της δραστηριότητας ακολουθεί συζήτηση, ώστε οι μαθητές/τριες να διαπιστώσουν ότι οι στάσεις και οι συμπεριφορές των ηρώων επηρεάζονται από στερεότυπα, προκαταλήψεις και κοινωνικές αντιλήψεις σχετικά με τη διαφορετικότητα.

Αφού ολοκληρωθεί η ανάλυση των χαρακτήρων, ο/η εκπαιδευτικός οργανώνει μια δραστηριότητα συνεργατικής συζήτησης. Στην **δραστηριότητα 11**, οι μαθητές/τριες εργάζονται αρχικά ανά ζεύγη, συζητώντας τα ερωτήματα που παρουσιάζονται στο βιβλίο εργασιών, και στη συνέχεια παρουσιάζουν τις απόψεις τους στην ολομέλεια της τάξης.

Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να ανταλλάξουν ιδέες, να επιχειρηματολογήσουν και να αξιολογήσουν παραδείγματα τόσο από το παραμύθι όσο και από προσωπικές εμπειρίες ή καταστάσεις της καθημερινής τους ζωής.

Η συζήτηση εστιάζει στα ακόλουθα ζητήματα:

- ποιο είναι το βασικό μήνυμα που επιδιώκει να μεταδώσει ο συγγραφέας,
- ποιες αντιλήψεις προβάλλονται σχετικά με τη διαφορετικότητα,
- με ποιους τρόπους οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα επηρεάζουν τη συμπεριφορά των ανθρώπων,
- πώς μπορεί να καλλιεργηθεί η κοινωνική αποδοχή, ο σεβασμός και η συμπερίληψη μέσα στη σχολική κοινότητα και στην κοινωνία γενικότερα.

Ο/Η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως συντονιστής της συζήτησης, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή όλων των μαθητών και δημιουργώντας ένα ασφαλές περιβάλλον έκφρασης. Παρεμβαίνει όπου χρειάζεται για να διευκρινίσει έννοιες, να διαχειριστεί πιθανές διαφωνίες με σεβασμό και να βοηθήσει τους/τις μαθητές/τριες να τεκμηριώνουν τις απόψεις τους.

Μετά τη συζήτηση κάθε ζευγάρι καταγράφει συνοπτικά τα βασικά συμπεράσματά του σε χαρτί ή φύλλο εργασίας και τα παρουσιάζει στην τάξη. Ο/Η εκπαιδευτικός καταγράφει στον πίνακα τις κοινές ιδέες και συνθέτει μαζί με τα παιδιά έναν πίνακα βασικών συμπερασμάτων σχετικά με τη διαφορετικότητα, την κοινωνική αποδοχή και την αξία της συμπερίληψης.

Η δραστηριότητα ολοκληρώνεται με έναν σύντομο αναστοχασμό, κατά τον οποίο οι μαθητές/τριες καλούνται να αναφέρουν μία σκέψη ή ένα στοιχείο που τους έκανε μεγαλύτερη εντύπωση και το οποίο θα ήθελαν να υιοθετήσουν στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

[≈ 2-3 διδακτικές ώρες]

Εφαρμόζοντας

Στην **δραστηριότητα 12**, οι μαθητές/τριες καλούνται να διερευνήσουν πώς το ίδιο λογοτεχνικό έργο μπορεί να ερμηνευτεί διαφορετικά από ανθρώπους διαφορετικών ηλικιακών ομάδων και εμπειριών. Ο/Η εκπαιδευτικός χωρίζει τα παιδιά σε δύο ομάδες και τους εξηγεί ότι κάθε ομάδα θα αναλάβει να συλλέξει τις απόψεις διαφορετικών ατόμων σχετικά με το μήνυμα της ιστορίας.

Η πρώτη ομάδα διαβάζει ξανά το παραμύθι και καταγράφει τις απόψεις της ενώ η δεύτερη αφηγείται την ιστορία σε άλλα άτομα του οικογενειακού/κοινωνικού περιβάλλοντός της. Μετά την αφήγηση, οι μαθητές/τριες της δεύτερης ομάδας, ζητούν από τους ακροατές να εκφράσουν τις σκέψεις τους

σχετικά με το μήνυμα του παραμυθιού, τα συναισθήματα που τους προκάλεσε και όσα θεωρούν σημαντικότερα στην ιστορία.

Την επόμενη διδακτική ώρα, κάθε ομάδα παρουσιάζει στην ολομέλεια τα δεδομένα που συγκέντρωσε. Ο/Η εκπαιδευτικός συντονίζει τη συζήτηση και ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/τριες να συγκρίνουν τις διαφορετικές ερμηνείες, αναζητώντας ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των απαντήσεων που δόθηκαν.

Αξιοποιούνται τα ερωτήματα που βρίσκονται στο κάτω μέρος της δραστηριότητας, η οποία ολοκληρώνεται με τη διατύπωση των συμπερασμάτων σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η ηλικία, οι εμπειρίες και το κοινωνικό πλαίσιο επηρεάζουν την πρόσληψη και την ερμηνεία ενός λογοτεχνικού έργου. Μέσα από τη σύγκριση των διαφορετικών απόψεων οι μαθητές/τριες αντιλαμβάνονται ότι ένα κείμενο μπορεί να αποκτήσει πολλαπλές αναγνώσεις, οι οποίες διαμορφώνονται μέσα από τις εμπειρίες και τις αξίες κάθε αναγνώστη/τριας.

Τέλος, η **δραστηριότητα 13** αποτελεί δημιουργική εφαρμογή όλων όσων προηγήθηκαν. Οι μαθητές/τριες καλούνται να αξιοποιήσουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες που απέκτησαν μέσα από τη μελέτη του *Ασχημόπαπου* και να δημιουργήσουν το δικό τους αντιρατσιστικό παραμύθι, το οποίο θα προάγει τον σεβασμό στη διαφορετικότητα, τη συμπερίληψη και την ισότητα.

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να ξεκινήσει παρουσιάζοντας στους/στις μαθητές/τριες το έργο του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ). Κατόπιν, να τα κινητοποιήσει να συμμετάσχουν ως συγγραφείς στο διαγωνισμό συγγραφής αντιρατσιστικών παιδικών παραμυθιών που διοργανώνει το Συμβούλιο.

Οι μαθητές/τριες εργάζονται σε μικρές ομάδες. Μελετούν πολύ καλά τον συμβουλευτικό πίνακα που τους δίνεται σχετικά με το πώς θα πρέπει να είναι και τι θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα παραμύθι και, κατόπιν, σχεδιάζουν τα βασικά στοιχεία της ιστορίας τους, όπως:

- τους ήρωες,
- το περιβάλλον όπου διαδραματίζεται η ιστορία,
- το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι χαρακτήρες,
- τις προκαταλήψεις ή τα στερεότυπα που εμφανίζονται,
- τον τρόπο με τον οποίο επιλύεται η σύγκρουση μέσα από την αποδοχή, τον σεβασμό και τη συνεργασία.

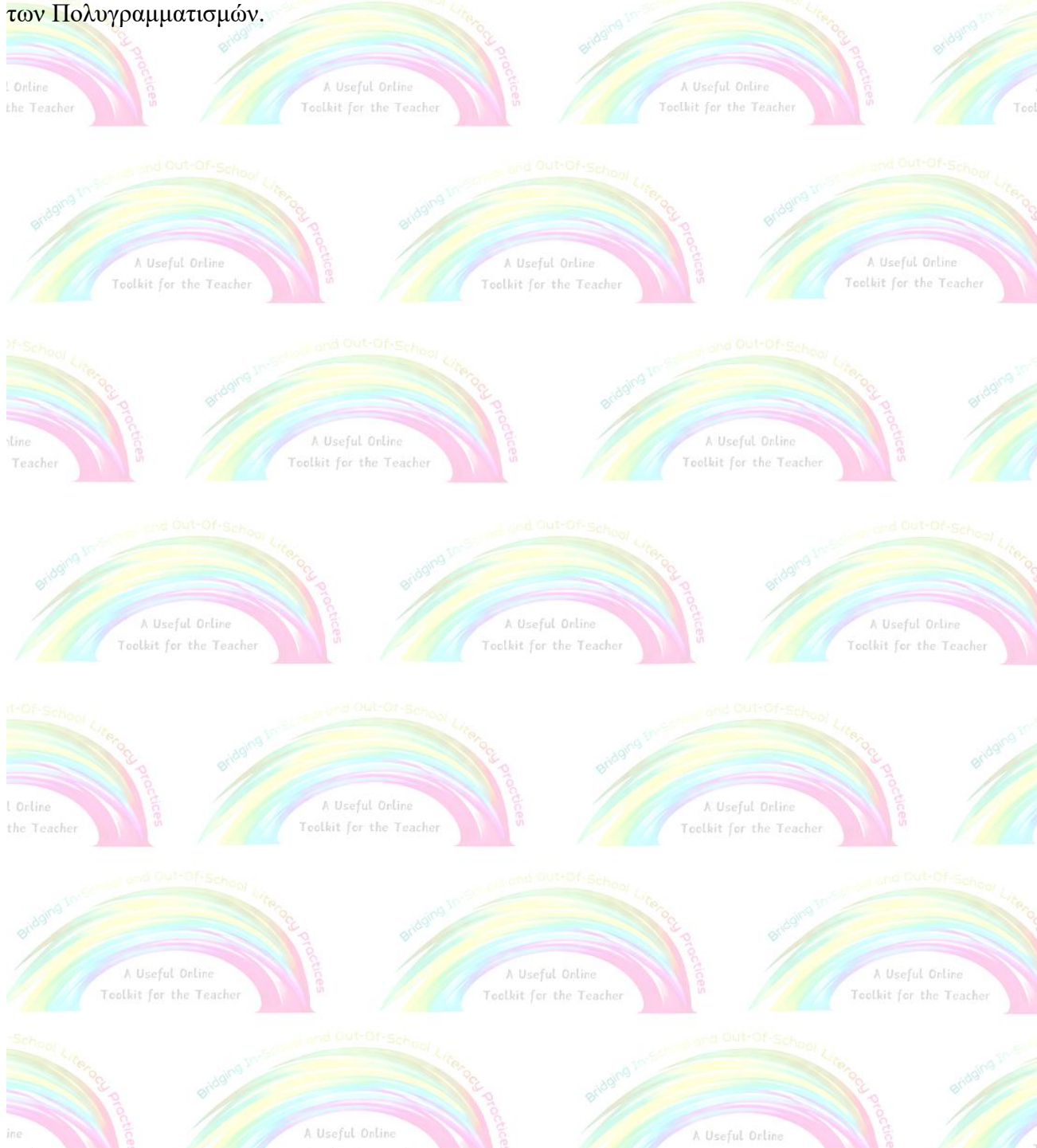
Ο/Η εκπαιδευτικός υπενθυμίζει ότι στόχος δεν είναι απλώς να παρουσιαστεί μια ιστορία με ευχάριστο τέλος, αλλά να αποτυπωθεί με σαφήνεια το μήνυμα της ισότητας και της συμπερίληψης, χωρίς να αναπαράγονται στερεοτυπικές ή προσβλητικές αντιλήψεις.

Καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής ο/η εκπαιδευτικός υποστηρίζει τις ομάδες, ενθαρρύνει τη συνεργασία και βοηθά τα παιδιά να οργανώσουν τις ιδέες τους. Παράλληλα, υπενθυμίζει τη σημασία της χρήσης κατάλληλου λεξιλογίου και της δημιουργίας χαρακτήρων που αναδεικνύουν τη μοναδικότητα κάθε ανθρώπου.

Με την ολοκλήρωση της συγγραφής, κάθε ομάδα εικονογραφεί το παραμύθι της και παρουσιάζει το έργο της στην τάξη. Ακολουθεί συζήτηση κατά την οποία οι μαθητές/τριες εξηγούν το μήνυμα που

επιδίδωσαν να μεταδώσουν, τις επιλογές που έκαναν κατά τη δημιουργία των χαρακτήρων και τους τρόπους με τους οποίους προώθησαν την αποδοχή της διαφορετικότητας.

Η δραστηριότητα ολοκληρώνεται με έναν αναστοχασμό, κατά τον οποίο οι μαθητές/τριες συζητούν πώς η λογοτεχνία μπορεί να συμβάλλει στην καταπολέμηση των στερεοτύπων και στην καλλιέργεια μιας κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από σεβασμό, ισότητα και συμπερίληψη. Μέσα από τη διαδικασία αυτή οι μαθητές/τριες μετατρέπονται από αναγνώστες σε δημιουργούς, εφαρμόζοντας στην πράξη τις γνώσεις και τις αξίες που αποκόμισαν και ανέπτυξαν σε όλα τα προηγούμενα στάδια του μοντέλου των Πολυγραμματισμών.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΧΡΗΣΙΜΩΝ ΟΡΩΝ

Α

Αντιρατσισμός: Αποδομεί κυρίαρχους ρατσιστικούς Λόγους και αναδεικνύει τις κοινωνικές ανισότητες και τις σχέσεις εξουσίας που (ανα)παράγονται μέσω των καθημερινών επικοινωνιακών πρακτικών. Επιδιώκει την διαμόρφωση μιας κοινωνίας όπου τα άτομα θα συνυπάρχουν με αμοιβαίο σεβασμό, αμφισβητεί στερεοτυπικές αντιλήψεις ενώ, παράλληλα, προωθεί την κοινωνική δικαιοσύνη και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Ο' Brien, 2009; Τσάμη κ.ά., 2021).

Αφομοίωση: Η απορρόφηση μίας ομάδας ατόμων (π.χ. μεταναστών) από μία άλλη, με τρόπο που να μη διακρίνονται καθόλου τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (π.χ. γλώσσα, θρησκεία, ήθη και έθιμα) της ομάδας αυτής (Μανδαλά & Μακρυγιάννη, 1997).

Β

Γ

Δ

Διαφορετικότητα: Το να διαφέρει κάποιος από την πλειονότητα σε επίπεδο θρησκείας, εθνικότητας, σεξουαλικού προσανατολισμού, πολιτισμού, τάξης, εξωτερικής εμφάνισης, συμπεριφοράς κ.λπ. (Μανδαλά & Μακρυγιάννη, 1997).

Ε

Ζ

Η

Θ

Ι

Κ

Λ

Μ

Μειονότητα: Ομάδα ανθρώπων οι οποίοι συνδέονται μεταξύ τους ως προς την καταγωγή, τα πιστεύω ή/και τη συμπεριφορά αλλά με βάση αυτά τα χαρακτηριστικά διαφοροποιούνται από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκουν (Μανδαλά & Μακρυγιάννη, 1997).

Ν

Ξ

Ο

Π

Προκατάληψη: Η εκδήλωση αρνητικής προδιάθεσης, απέναντι σε ένα άτομο ή μία ομάδα, όχι με βάση αντικειμενικά κριτήρια και δεδομένα αλλά με βάση προσωπικές συμπάθειες, στερεοτυπικές αντιλήψεις ή ατομικά συμφέροντα. Αυτή η αρνητική προδιάθεση σχετίζεται με διαφορετικά χαρακτηριστικά [το βιολογικό φύλο (sex), το κοινωνικό φύλο (gender), τη φυλή/εθνικότητα ή τη θρησκεία] που μπορεί να έχει το άτομο ή η ομάδα. (π.χ. «Όλοι οι άνθρωποι, με καταγωγή από την Αλβανία, είναι κλέφτες», Μανδαλά & Μακρυγιάννη, 1997).

Ρ

Ρατσισμός: Η διάκριση κατά ατόμων ή ομάδων με βάση κάποια χαρακτηριστικά, η οποία αποβλέπει στον αποκλεισμό από το κοινωνικό σύνολο.

Οι μορφές ρατσισμού που συναντώνται είναι:

1. Φυλετικός ρατσισμός
2. Κοινωνικός ρατσισμός [θρησκευτικός, πολιτικός, διάκριση με βάση το φύλο (σεξισμός)] κ.λπ. (Μανδαλά & Μακρυγιάννη, 1997).

Σ

Σtereότυπο: Ένας συμβατικός, υπεραπλουστευμένος χαρακτηρισμός που αποδίδεται στα μέλη μίας ομάδας ανθρώπων ή αντικειμένων και βασίζεται σε γενικεύσεις. (π.χ. «Οι άντρες οδηγούν καλύτερα

από τις γυναίκες», «Φέρσου σαν άντρας/κυρία», «Άντρας είναι, λέει και καμιά κουβέντα παραπάνω!», «Αυτό το παιχνίδι είναι για αγόρια/κορίτσια», «Μην κλαις σαν γυναικούλα», «Οι άντρες δεν κλαίνε» κ.α., Μανδαλά & Μακρυγιάννη, 1997).

Συμπερίληψη: Η διαδικασία ενσωμάτωσης όλων των ατόμων στο κοινωνικό σύνολο, με σεβασμό στις διαφορετικές ταυτότητες και ιδιαιτερότητές τους, εξαλείφοντας κάθε μορφή αποκλεισμού ή διάκρισης (Μανδαλά & Μακρυγιάννη, 1997).

T

Y Teacher

Φ

X

Ψ

Ω

Online
Teacher

Online
Teacher

Online
Teacher

Online
Teacher

Online
Teacher

Online
Teacher

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντερσεν, Χ.Κ.. (2001). *Το Ασχημόπαπο* (Ι. Κουτσανδρέας, Μετ.). Ηλιοτρόπιο.

Cope, B., & Kalantzis, M. (2009). Multiliteracies: New literacies, new learning. *Pedagogies: An International Journal*, 4(3), 164-195. <https://doi.org/10.1080/15544800903076044>

Cope, B., & Kalantzis, M. (2015). The things you do to know: An introduction to the pedagogy of multiliteracies. *Multiliteracies Studies in Education*, 1(1), 9-24. <https://doi.org/10.4324/9781315630742>

Kalantzis, M., & Cope, B. (2013). *New Learning – Elements of a science of education*. Κριτική.

Kalantzis, M., Cope, B., Στελλάκης, Ν., & Αρβανίτη, Ε. (2019). *Γραμματισμοί – Μια παιδαγωγική διαφοροποιημένου σχεδιασμού και πολυτροπικών νοηματοδοτήσεων [Literacies]*. Κριτική.

Μανδαλά, Ε. & Μακρυγιάννη, Ε. (1997). *Μείζον Ελληνικό λεξικό: ορθογραφικό-ερμηνευτικό-ετυμολογικό-συνωνύμων-αντιθέτων-αρκτικολέξων-κυρίων ονομάτων*. Τεγόπουλος-Φυτράκης.

O'Brien, E. (2009). *From antiracism to antiracisms*. *Sociology Compass* 3(3), 501-512. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2009.00206.x>

Τσάμη, Β., Σκούρα, Ε., & Αρχάκης, Α. (2021). Η συνύπαρξη του ρατσιστικού και του αντιρατσιστικού λόγου σε ανέκδοτα για μεταναστευτικούς και προσφυγικούς πληθυσμούς: Μια κριτική ανάλυση του ρευστού ρατσισμού. *Γλωσσολογία/Glossologia*, 29, 59–75.